

Voortoets voor de herbouw van het Sint-Pietersbrugje te Zwevegem- Moen

Adviesnummer:	<u>INBO.A.3640</u>
Auteur(s):	Bart Vandevoorde
Contact:	Bart Vandevoorde (bart.vandevoorde@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	e-mail van 9 januari 2018
Geadresseerden:	Waterwegen en Zeekanaal NV Afdeling Bovenschelde T.a.v. Jeroen Van Waeyenberge Guldensporenpark 105 9820 Merelbeke Jeroen.VanWaeyenberge@vlaamsewaterweg.be
Cc:	Waterwegen en Zeekanaal NV Elien Du Rang (Elien.DuRang@vlaamsewaterweg.be)

Dr. Maurice Hoffmann
Administrateur-generaal wnd.

Aanleiding

De Vlaamse Waterweg nv plant de restauratie van de beschermde Sint-Pietersbrug te Zwevegem-Moen. De brug wordt afgebroken en op andere locatie gerestaureerd en nadien op dezelfde locatie teruggeplaatst. Hiervoor dient de vegetatie in de vaarweg en op de oevers gerooid te worden. Het gaat om bomen, struiken en moerasvegetatie.

De projectzone ligt voor een klein gedeelte in het Habitatrictlijngebied 'Bossen Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse Bossen' en in het Vlaams Ecologisch Netwerk (Vaarttaluds Moen en Orveytbos). In het dossier voor de omgevingsvergunning moet bijgevolg een voortoets/natuurtoets opgenomen worden om na te gaan of er een betekenisvolle impact op fauna en flora mogelijk is.

Vraag

Kan de afbraak en heropbouw van de beschermde brug een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone veroorzaken?

Toelichting

1. Situering

Het projectgebied, gelegen langs een zijarm van het Kanaal Bossuit-Kortrijk, ligt voor een klein gedeelte in het Habitatrictlijngebied BE2300007 'Bossen Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse Bossen' en dan in het bijzonder in het deelgebied BE2300007-31 Vaarttalud Moen. Het projectgebied raakt net aan de zuidelijke rand van dit deelgebied BE2300007-31 Vaarttalud Moen (Figuur 2).

Anderzijds is het projectgebied, waarvan de grens bij benadering is gegeven in Figuur 2, integraal gelegen in het Vlaams Ecologisch Netwerk, daar waar het planologisch volledig gesitueerd is binnen bosgebied (hoofdcode 800) (Figuur 3).

Figuur 1 Het projectgebied (Sint-Pietersbrug) (bij benadering aangegeven met rode kader) is gelegen langs een zijarm van het Kanaal Bossuit-Kortrijk.

Figuur 2 Situering van het projectgebied (bij benadering aangegeven met rode kader) ten opzichte van het Habitatrichtlijngebied en het Vlaamse Ecologisch Netwerk (VEN).

Figuur 3 Situering van het projectgebied op het gewestplan.

2. Realisatie van het project

De Vlaamse Waterweg nv plant de restauratie van het beschermde monument, de Sint-Pietersbrug, langs het Kanaal Bossuit-Kortrijk te Zwevegem-Moen. De brug zal worden afgebroken om op een andere locatie te restaureren. Na restauratie zal de brug op exact dezelfde locatie teruggeplaatst worden. Om dit te kunnen uitvoeren zal de vegetatie in de vaarweg en op de oevers gerooid worden. Het gaat om bomen, struiken en moerasvegetatie.

3. Huidige natuurwaarden

Op een 50-tal meter van het projectgebied geeft de habitatkaart de aanwezigheid aan van het habitatype 91E0_va (Figuur 4). Deze eenheid wordt gedefinieerd als beekbegeleidend vogelkers-essenbos (*Pruno-Fraxinetum*) en essen-iepenbos (*Fraxino-Ulmetum*). Volgens de habitatkaart komt dicht bij het projectgebied geen Europees beschermde habitat voor (De Saeger et al. 2016a).

Tijdens een terreinbezoek op 19/01/2018 zijn de vegetatie-eenheden of vlakken zowel binnen als in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied opnieuw in kaart gebracht. Ondanks het ongunstige seizoen konden de verschillende vegetatie-eenheden vrij goed ingeschat en gesitueerd worden op de orthofoto van 2016 (zomerbeeld), idem wat de samenstelling betreft. De grenzen van de verschillende vegetatie-eenheden zijn ingetekend conform deze orthofoto (Figuur 5).

Ten noordwesten grenst een lisdoddevegetatie aan de brug, terwijl aan de noordoostelijke kant een struweel voorkomt met zwarte els als aspectbepalende soort. De elzen hebben zich voornamelijk gevestigd op de oude verweerde geleidingen¹ en op de oever. Ertussen staat een struikvormende wilg (*Salix* sp.) en op de oever staat eveneens hazelaar (*Corylus avellana*).

Aan de zuidelijke kant van de brug heeft zich in het open water een watervegetatie ontwikkeld met gele plomp (*Nuphar lutea*) als dominante soort, waartussen ook sterrenkroos (*Callitriche* sp.) te herkennen was. Wegens het ongunstige seizoen was deze watervegetatie slechts rudimentair ontwikkeld en konden geen andere waterplanten worden herkend. Het water ten zuiden van de brug is grotendeels omzoomd door een rietvegetatie. Op de zuidwestelijke oever is het riet over een paar meter onderbroken. Op de noordoostelijke oever wordt riet vervangen door een smalle strook grote zeggenvegetatie. Hoogstwaarschijnlijk is scherpe zegge (*Carex acuta*) de aspectbepalende soort, maar die kon niet sluitend worden gedetermineerd.

Opvallend is bovendien de aanwezigheid van verschillende pollen pluimzegge (*Carex paniculata*). Deze heeft zich zowel gevestigd op de verweerde houten geleidingen, als op verschillende plaatsen op de oever. De grootste populatie komt voor op de noordoostelijke oever, buiten het projectgebied.

In de zuidelijke punt, hoger op de oever komt een ruigte voor van de invasieve exoot Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*). Langs het westelijke jaagpad en langs de weg ten zuiden van het projectgebied staan verschillende zomereiken (*Quercus robur*).

Vervolgens is nagegaan of de vegetaties die op 19/01/2018 aangetroffen zijn binnen het projectgebied of in de onmiddellijke omgeving aangewezen kunnen worden als Europees habitatype of als regionaal belangrijke biotoop (rbb). Regionaal belangrijke biotopen (rbb) zijn biotopen die naar biologische waarden en belang voor de biodiversiteit vergelijkbaar zijn met habitattypen, maar die op Europees niveau minder bedreigd zijn en daardoor niet zijn

¹ Houten constructie in het water

toegevoegd aan de lijst van Europees beschermde Natura 2000 habitattypen (regionaal belangrijke biotopen behoren vaak wel tot het leefgebied van een of meerdere Europees beschermde soorten in uitvoering van de Habitat- of Vogelrichtlijn). Ze genieten wel een Vlaamse bescherming in uitvoering van het Natuur- en/of Bosdecreet (De Saeger et al. 2016a; Vriens et al. 2011).

De watervegetatie van gele plomp zou in aanmerking kunnen komen voor het habitatype 3150 'Van nature eutrofe meren met vegetatie van het *Magnopotamion* of *Hydrocharition*' maar het aantal habitattypische soorten is te laag (Scheers et al. 2016).

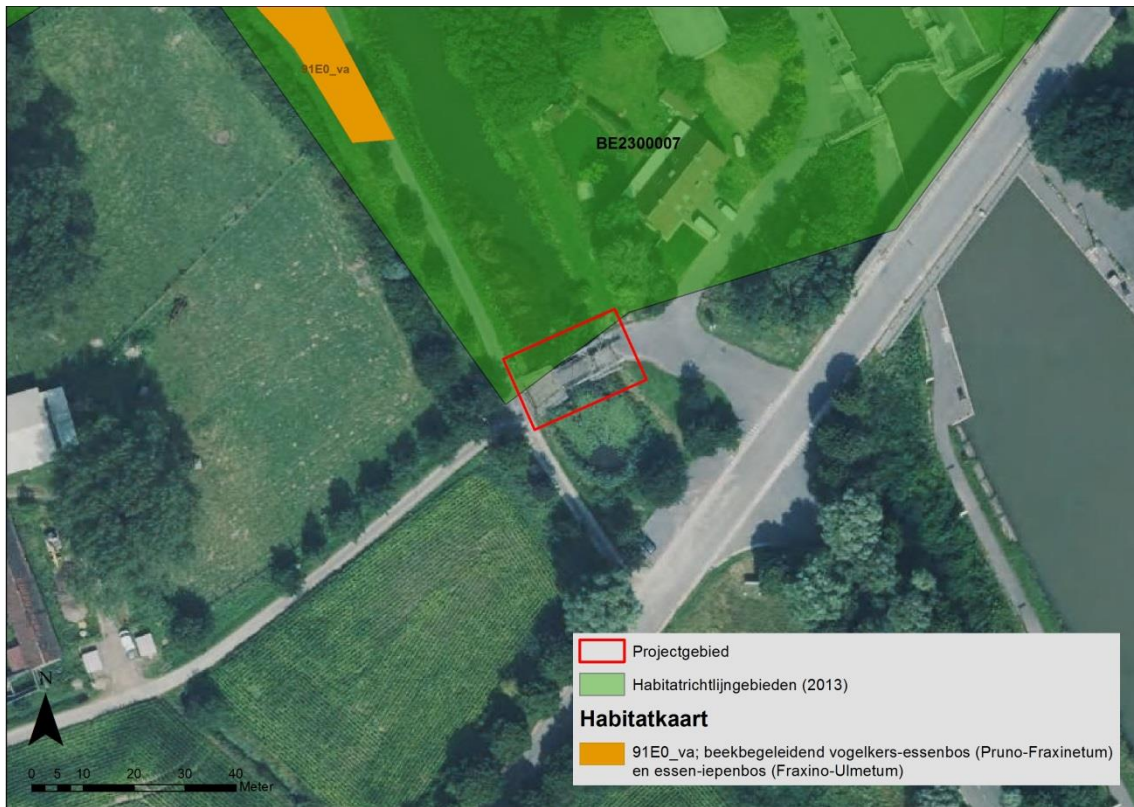
De rietvegetaties en de lisdoddevegetatie kunnen vallen onder de regionaal belangrijke biotoop 'rbbmr' (rietland en andere vegetaties van het rietverbond), de grote zeggenvegetatie onder de regionaal belangrijke biotoop 'rbbmc' (grote zeggenvegetatie) (Oosterlynck et al. in prep.) maar ze voldoen niet aan het oppervlaktecriterium van De Saeger et al. (2016b)².

De bakstenen landhoofden, de voegen tussen de blauwe hardsteen en kasseien zijn gecontroleerd op hogere planten. De winterperiode is evenwel een ongunstige periode om muurvegetaties te inventariseren. Wintergroene varensoorten zijn niet gevonden.

Tabel 1 Overzicht van de aangetroffen vegetatie-eenheden tijdens het terreinbezoek (19/01/2018). De nummers komen overeen met Figuur 5. Telkens is het vegetatietype beschreven net als de aspectbepalende soorten.

Nummer	Vegetatietype	Aspectbepalende soorten
1	Ruigte van Japanse duizendknoop	Japanse duizendknoop (<i>Fallopia japonica</i>)
2	Rietvegetatie	riet (<i>Phragmites australis</i>)
3	Lisdoddevegetatie	lisdodde (<i>Typha</i> sp.), harig wilgenroosje (<i>Epilobium hirsutum</i>), wolfspoot (<i>Lycopus europaeus</i>)
4	Watervegetatie van gele plomp	gele plomp (<i>Nuphar lutea</i>), sterrenkroos (<i>Callitriche</i> sp.)
5	Grote zeggenvegetatie	scherpe zegge (<i>Carex acuta</i>), pluimzegge (<i>Carex paniculata</i>)
6	Struweel	zwarte els (<i>Alnus glutinosa</i>) wilg (<i>Salix</i> sp.), hazelaar (<i>Corylus avellana</i>)
7	Open water	/

² Volgens de karteringsregels beschreven in De Saeger et al. (2016b) dient een vegetatie-eenheid een oppervlakte te hebben van minstens 400 m² om te worden onderscheiden als vlak. De rietvegetaties, de lisdoddevegetaties en de grote zeggenvegetatie halen dit oppervlaktecriterium niet. Louter op basis van de soortensamenstelling zouden deze vegetaties wel als de betreffende regionaal belangrijke biotopen worden gecatalogeerd (Oosterlynck et al. in prep.). De wettelijke bepalingen inzake de verboden te wijzigen vegetaties maken geen gewag van minimumoppervlaktes (zie 'decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, met name in artikel 13' en 'besluit de Vlaamse Regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, met name in artikel 7 – 19').

Figuur 4 Situering van de habitat 91E0_va beekbegeleidend vogelkers-essenbos (*Pruno-Fraxinetum*) en essen-iepenbos (*Fraxino-Ulmetum*) binnen het habitatrichtlijngebied BE2300007 'Bossen Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse Bossen'.

Figuur 5 De tijdens het terreinbezoek van 19/01/2018 waargenomen vegetatie-eenheden zijn met rode contouren aangeduid op de orthofoto van 2016. Het weergegeven nummer correspondeert met Tabel 1. Met een zwart vierkantje zijn de pollen pluimzegge (*Carex paniculata*) aangegeven.

4. Specifieke instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied

De specifieke instandhoudingsdoelstellingen (kortweg S-IHD) voor de Vaarttalud Moen (deelgebied 31 van het Habitatrictlijngebied BE2300007) voorzien het degelijk bufferen van kleinere boskernen en/of verbinden van kleinere boskernen door kleinschalige bosuitbreidingen. Zo is voor het deelgebied 31 Vaarttalud Moen een uitbreiding van 8 ha van het boshabitattype 91E0 'Alluviale bossen met *Alnion glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)' voorzien. Bovendien wordt voor het deelgebied ingezet op de omvorming van naaldhout, populierenbossen en (recente) loofhoutaanplanten naar boshabitat types en zeer plaatselijk heidekernen (Agentschap voor Natuur en Bos 2014; https://natura2000-prd-477218783059.s3-eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/12_-_mp_1.0_vlaamse_ardennen.pdf).

Aansluitende specifieke instandhoudingsdoelstellingen voor het deelgebied 31 Vaarttalud Moen betreffen het bijdragen aan de realisatie van aaneengesloten moeras- en graslandencomplexen. De realisatie van een aantal grote grasland- en moeraskernen, die een leefbare populatie bevatten van de grotere oppervlaktebehoevende faunasoorten (o.a. sprinkhaanzanger, blauwborst, rietgors,...), is een belangrijk streefdoel om een goede staat van instandhouding te bereiken voor deze habitats binnen deze speciale beschermingszone (SBZ). Concreet wordt voor het deelgebied 31 Vaarttalud Moen de realisatie van 51 ha van het habitattype 6510 - Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*), subtype Glanshavergraslanden (*Arrhenatherion*) vooropgesteld (Agentschap voor Natuur en Bos 2014; https://natura2000-prd-477218783059.s3-eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/12_-_mp_1.0_vlaamse_ardennen.pdf).

Voor de verschillende vleermuissoorten (gewone/grijze grootoorvleermuis, Brandts vleermuis/gewone baardvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, bosvleermuis, franjestaart, watervleermuis, meervleermuis) die o.a. voorkomen in het gehele SBZ-gebied zijn specifieke instandhoudingsdoelstellingen gedefinieerd. Bij de kwaliteitdoelstellingen van het leefgebied voor de vleermuissoorten staat de verhoging van de habitatkwaliteit in de bossen en insectenrijke graslanden en ruigtes in het omliggende landschap met kleine landschapselementen (KLE's), de creatie van geleidelijke bosranden, in het bijzonder nabij open waterpartijen, het behoud en verbetering van de kwaliteit van waterpartijen voorop. Bijkomende aandacht moet gaan naar het behoud van bestaande verbindingen, en waar nodig uitbreiding van en verbinding tussen bossen en foerageergebieden (Agentschap voor Natuur en Bos 2014; https://natura2000-prd-477218783059.s3-eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/12_-_mp_1.0_vlaamse_ardennen.pdf).

5. Impact van het project op Natura 2000-habitattypen en soorten

Het projectgebied waar de restauratie van het Sint-Pietersbrugje zal gebeuren, overlapt voor een zeer gering oppervlakte met het Habitatrictlijngebied BE2300007 'Bossen Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse Bossen' en in het bijzonder met het deelgebied BE2300007-31 Vaarttalud Moen. Het projectgebied raakt net aan de zuidelijke rand van de SBZ. Aangezien het projectgebied niet overlapt met een habitat binnen SBZ-gebied, zal er dus geen direct ruimtebeslag binnen dit habitatrictlijngebied optreden.

Bij het uitvoeren van de werken zal in de onmiddellijke omgeving van het Sint-Pietersbrugje de vegetatie in de vaarweg en op de oevers gerooid moeten worden. Het gaat om bomen, struiken en moerasvegetatie. Het betreft de jonge opslag van zwarte els en wilg op de geleidingen, alsook langs de oever. De verwijdering van de opslag op de geleidingen zal permanent zijn. Wat de opslag op de oever betreft, kan overwogen worden om deze af te zetten en verder te beheren als hakhout.

Het verwijderen van de moerasvegetatie omvat concreet het verwijderen van rietvegetatie, lisdoddevegetatie en grote zeggenvegetatie die veelal een rol vervullen in het leefgebied van Europees beschermde soorten, zoals verschillende vogelsoorten. De impact op deze soorten kan gemitigeerd worden door de oppervlakte moerasvegetatie die verwijderd moet worden, te minimaliseren. Bovendien kan overwogen worden om de werken uit te voeren buiten het broedseizoen. In dat geval is enkel een gering verlies aan (potentiele) broedplaatsen te vrez en geen verstoring van eventuele broedende vogels.

Verschillende Europees beschermde vleermuissoorten, waarvoor specifieke instandhoudingsdoelstellingen voor het Habitatrictlijngebied zijn opgenomen, gebruiken bomenrijen en waterpartijen tijdens hun verplaatsingen of als jachtterritorium. Voor deze soorten betekent het verdwijnen van bomen en struiken mogelijk een daling van de kwaliteit van het gebied. Het verwijderen van de jonge opslag van zwarte els en wilg, nabij het Sint-Pietersbrugje, zal hoogstwaarschijnlijk een geringe tot verwaarloosbare impact hebben. Anders is het gesteld met de zomereiken die zich nabij het projectgebied langs het tracé van het kanaal bevinden. Het verwijderen van deze bomen zal hoogstwaarschijnlijk wel een ongunstige impact hebben op het leefgebied van deze vleermuissoorten.

Bij de uitvoering van het project, wordt er tijdelijk noch permanent een impact verwacht op de waterhuishouding binnen het Habitatrictlijngebied. Er is nauwelijks (tot geen) emissie van verontreinigende, vermestende en verzurende stoffen te verwachten in de nabijheid van Europees beschermde habitats.

In de nabijheid van het projectgebied staat een populatie van de invasieve exoot Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*). Omzichtigheid is aangewezen om uitbreiding en

verspreiding van deze soort te voorkomen. Voor informatie omtrent de controle en eventuele uitroeiing verwijzen we naar Thoonen & Willems (in prep.) of naar <https://www.ecopedia.be/planten/japanse-duizendknoop-incl-sachalinse-duizendknoop-en-kruising>.

Conclusie

Het projectgebied waar de restauratie van het Sint-Pietersbrugje zal gebeuren, overlapt voor een zeer gering oppervlakte met het Habitatrictlijngebied. Het projectgebied raakt net aan de zuidelijke rand van het Habitatrictlijngebied. Aangezien het projectgebied niet overlapt met een habitat binnen Habitatrictlijngebied, zal er dus geen direct ruimtebeslag binnen dit Habitatrictlijngebied optreden.

Bovendien wordt er tijdelijke noch permanente *impact* verwacht op de waterhuishouding binnen het Habitatrictlijngebied en is er nauwelijks (tot geen) emissie van verontreinigende, vermestende en verzurende stoffen te verwachten in de nabijheid van Europees beschermde habitats.

Bij het uitvoeren van de werken zal in de onmiddellijke omgeving van het Sint-Pietersbrugje de vegetatie in de vaarweg en op de oevers geroid moeten worden. Het betreft jonge opslag op de geleidingen en oever van zwarte els, wilg en hazelaar. Het verwijderen van deze opslag zal hoogstwaarschijnlijk een geringe tot verwaarloosbare impact hebben op de verschillende Europees beschermde vleermuissoorten, waarvoor specifieke instandhoudingsdoelstellingen voor het Habitatrictlijngebied zijn opgenomen. Het zou een meerwaarde geven moest de struikopslag op de oever verder worden omgevormd en beheerd als hakhout.

Anders is het gesteld met de zomereiken die zich nabij het projectgebied langs het tracé van het kanaal bevinden. Het verwijderen van deze bomen zal hoogstwaarschijnlijk wel een ongunstige impact hebben op het leefgebied van deze vleermuissoorten. Het is dan ook aangeraden om het verwijderen van deze bomen te vermijden.

Het verwijderen van de moerasvegetatie omvat concreet het verwijderen van rietvegetatie, lisdoddevegetatie en grote zeggenvegetatie die veelal een rol vervullen in het leefgebied van Europees beschermde soorten, zoals verschillende vogelsoorten. De impact op deze soorten kan gemitigeerd worden door de oppervlakte moerasvegetatie die verwijderd moet worden, te minimaliseren. Bovendien kan overwogen worden om de werken uit te voeren buiten het broedseizoen. In dat geval is enkel een gering verlies aan (potentiele) broedplaatsen te vrezen en geen verstoring van eventuele broedende vogels.

Het resultaat van deze voortoets is dat de restauratie van het Sint-Pietersbrugje op het eerste zicht wellicht geen betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van de speciale beschermingszone kan veroorzaken, op voorwaarde dat rekening wordt gehouden met de bovengemelde voorzorgsmaatregelen.

Referenties

Agentschap voor Natuur en Bos (2014). Managementplan Natura 2000 1.0. BE2300007 - Bossen van de Vlaamse Ardennen en andere Zuidvlaamse bossen. Documentnummer Natura2000_0000312.

De Saeger S., Guelinckx R., Oosterlynck P., Erens R., Hennebel D., Jacobs I., Van Oost F., Van Dam G., Van Hove M., Wils C. & Paelinckx D. (red.) (2016a). Biologische Waarderingskaart en Natura 2000 Habitatkaart, uitgave 2016. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (12049231). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

De Saeger S., Oosterlynck P., Guelinckx R. & Paelinckx D. (2016b). BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel 1: methodologie: karteerregels, karteringseenheden en hoofdsleutel. Versie 1, maart 2016. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (11613609). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Oosterlynck P. et al. (in prep.). BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel: de moerassleutel. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Scheers K., Packet J., Denys L., Smekens V. & De Saeger S. (2016). BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel 3: handleiding voor het typeren van de stilstaande wateren in Vlaanderen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (11613720). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Thoonen M. & Willems S. (in prep.). Beheeraanpak duizendknoop. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Vriens L., Bosch H., De Knijf G., De Saeger S., Oosterlynck P., Guelinckx R., T'jollyn F., Van Hove M. & Paelinckx D. (2011). De Biologische Waarderingskaart. Biotopen en hun verspreiding in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.M.2011.1. Brussel. 416 pp.

Bijlage 1: Foto's

Figuur 6 Foto van het zuidelijk deel van het projectgebied met op de voorgrond de smalle oeverstrook van grote zeggenvegetatie en op de achtergrond een gedeelte met rietvegetatie (19/01/2018).

Figuur 7 Foto van het zuidelijk deel van het projectgebied met de pollen pluimzegge (*Carex paniculata*) op de oude, verweerde geleidingen en tegen de landhoofden (19/01/2018).

Figuur 8 Foto van het zuidelijk deel van het projectgebied met rietvegetatie (19/01/2018).

Figuur 9 Foto van het noordelijk deel van het projectgebied met op de voorgrond grote zeggenvegetatie en op de achtergrond de jonge opslag van zwarte els (*Alnus glutinosa*), wilg (*Salix* sp.) en hazelaar (*Corylus avellana*) (19/01/2018).

Figuur 10 Foto van het meest zuidelijk deel met centraal een populatie van de invasieve exoot Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*) (19/01/2018).